

Rester efter ett brons- och järnålderslandskap

— utredning inför utbyggnad av bevattningsdamm

Gotlands län och region

Grötlingbo socken

Brunns 1:21

L1976:2725, L1977:6918, L2022:6662, L2022:6663

L2022:6664, L2022:6936, L2022:6937

Lst. dnr. 431-859-2022

Peter d'Agnan

ARKEOLOGI & BYGGNADSVÅRD AB

RAPPORT 2023:2

C.H.A.B Arkeologi & Byggnadsvård AB är ett antikvariskt kunskapsföretag verksamt på Gotland. Vi erbjuder tjänster inom arkeologi och byggnadsvård, privat som offentligt. Kunderna är museer, arkeologiföretag, arkitekter, länsstyrelsen, kyrkan, Naturvårdsverket, lärosäten, exploatörer, markägare och kvalitetsmedvetna ägare och förvaltare av kulturmiljöer och äldre bebyggelse.

Styrkan i arbetssättet är kompetens och småskalighet som gör att man kan arbeta nära kunden. Företagsambitionen är att bevara, levandegöra och utveckla vårt kulturarv för framtidens generationer.

C.H.A.B 2023

CHAB Arkeologi & Byggnadsvård AB

Lokrume Utgård 391, 621 74 Visby

www.chab.se

Grafik och fotografier där annat inte anges: C.H.A.B

Kartmaterial: © Lantmäteriet/Riksantikvarieämbetet.

Licensierat under Creative Commons Erkännande 4.0 Internationell Licens
(CC BY 4.0)

Omslaget:

Fig. A. (ovan) Det enda föremålet som påträffades i samband med metallkarteringen som inte var modernt skräp. Bältessöljan i mässing från 1800-talets andra hälft återdeponerades.

Fig. B. (nedan) Bild från utredningens steg 2 med sökschaktning efter eventuella fornlämningar i utredningsområdet. Centralt i bilden ses schakt 5 med A1, härd av förhistorisk karaktär. Schaktet korsas av flertal dräneringsdiken. Se även bilaga med anläggningsplan. Skalstocken i bildens mitt är 0,5m. Foto åt nordväst.

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund	4
Inledning, syfte och målgrupp	4
Genomförande och förutsättningar	4
Naturgeografi, kulturmiljö & arkivsök	5
Resultat	8
Kartanalys	8
Fältinventering och metallsökning	8
Påträffade lämningar	9
L2022:6662. Hägnad.....	9
L2022:6663. Husgrund, förhistorisk/medeltida.....	9
L2022:6664. Hägnadssystem	9
L2022:6936. Røjningröse	9
Sökschaktning och L2022:6937	12
Slutsatser	13
Antikvariska tolkningar, slutsats & måluppfyllelse	13
Källor & uppgifter	15
Källor	15
Arkiv	15
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Bilaga	16
Schakttabell	16
Objekttabell	18
Anläggningstabell	19
Anläggningplan L2022:6937, A1-A3	19
14C-datering	20

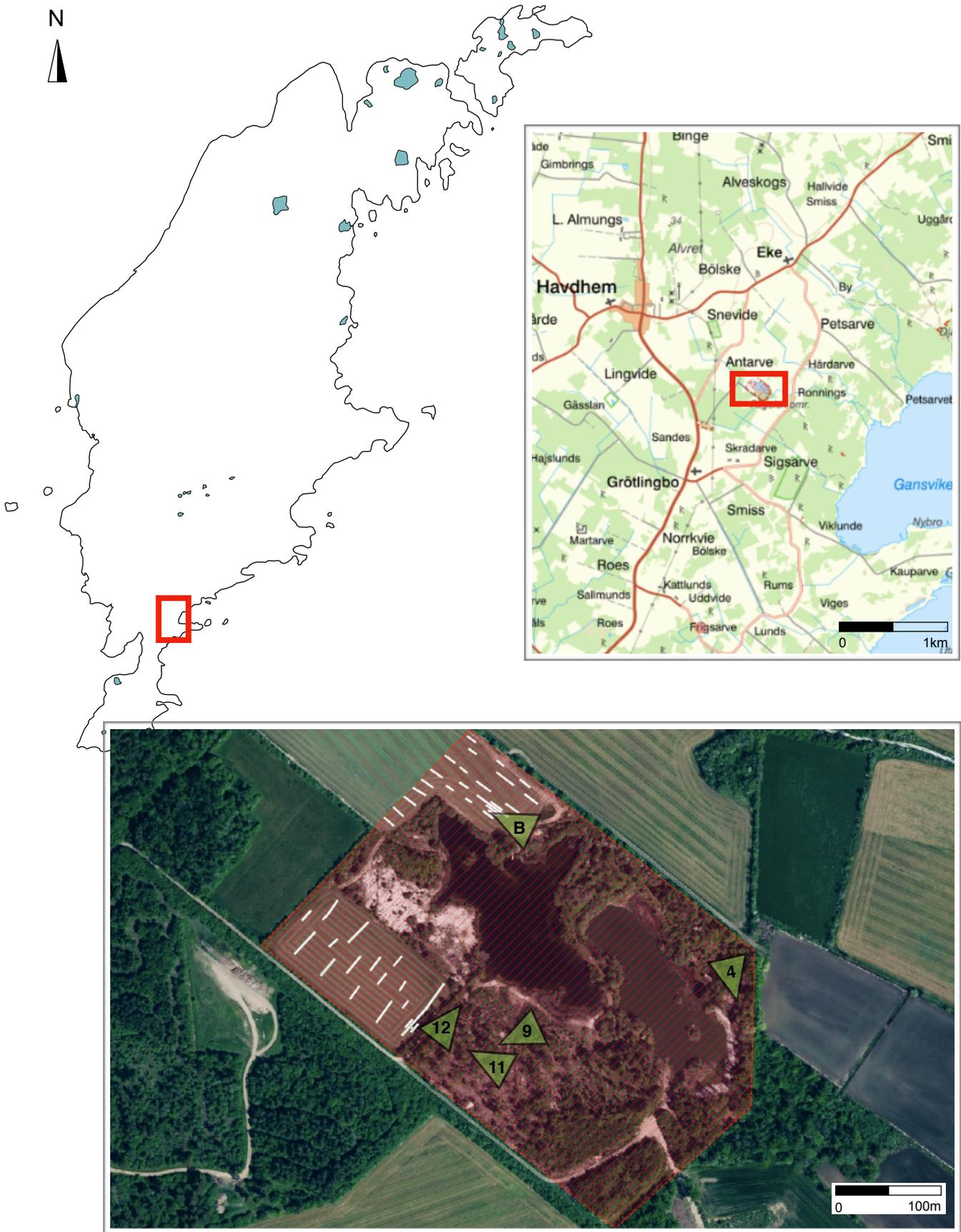

Fig. 1-3. Situationskartor/flygfoto över Gotland, delar av Eke, Havdhem och Grötlingbo samt utredningsområdet streckat i rött. Sökschakt är inlagda med vita linjer. Gröna pilar visar varifrån och åt vilket håll utredningens övergripande fotodokumentation är tagen och följer rapportens figurnummer. Karta och flygfoto: Lantmäteriet/Riksantikvarieämbetet. Ombearbetning: CHAB.

Sammanfattning

Senhösten 2022 - vintern 2023 utfördes arkeologisk utredning i Grötlingbo i syfte att utröna om fornlämningar förekom inför utbyggnad av damm. Vid fältinventeringen påträffades en förhistorisk husgrund, en stensträng samt ett röjningsröse i ett skogsområde. Metalldetektering i åkermark kunde inte påvisa fornlämningar. Sökschaktning i åkermarken avgränsade dock ett litet område med härdar som gav 14C-dateringar från tiden kring den yngsta bronsåldern och äldsta järnåldern.

Bakgrund

Inledning, syfte och målgrupp

Senhösten 2022 - vintern 2023 utförde CHAB Arkeologi & Byggnadsvård AB en arkeologisk utredning steg 1 och 2 på fastigheten Brunns 1:29 i Grötlingbo socken, södra Gotland. Beställare var Silveråkern AB som planerar utöka befintlig bevattningsdamm.

Syftet var att utreda om fornlämningar kunde beröras av det planerade arbetet, samt avgränsa dessa genom fältinventering, arkivsök, kartanalyser, metalldetektering av åkermark samt sökschaktning. En stensträng registrerad som möjlig fornlämning skulle också bedömas antikvariskt (LI 976:2725, fig. 6).

Målgrupper var Länsstyrelsen och kunden för vidare handläggning och planeringsunderlag samt undersökare inför eventuell förundersökning eller undersökning.

Genomförande och förutsättningar

Länsstyrelsen bedömde att utredningen inte skulle beröra områden inom utredningsområdet som tidigare grävts eller där stora jordmassor flyttats, vilka beräknades uppgå till ca. 5 ha. Utredningen delades upp i två delar efter förslag i undersökningsplanen (steg 1 och 2). Första delen bestod av sammanställning av tidigare arkivmaterial, antikvariska ärenden, påträffade fornyfynd, historiska kartor, äldre flygfotografier samt Kulturmiljöregistret. Här ingick också fältinventering och metalldetektering. Andra delen skall bestå av sökschaktning på grundval av förta delen.

Historiska kartor rektifierades efter kända kvarstående landskapselement som gårdar och vägsträckningar. Det skall observeras att ägo gränserna för både socknar och gårdar naturligtvis skiftat under århundradenas lopp, varpå kartgenomgången framförallt fick begränsas framförallt till de äldsta skedena, då kartmaterialet är omfattande rörande tre socknar och många gårdar.

Då det inom utredningsområdet finns ett fågelskyddsområde togs samråd med Länsstyrelsens naturskyddshandläggare gällande utredningens olika moment. Fältinventeringen utfördes med god täckningsgrad där terrängen medgav, medan snåriga områden inventerades med täckning om ca. 50%. Jordsond användes över ytor som bedömdes kunna dölja fornlämningar under jord.

Metalldetekteringen begränsades till utredningsområdets åkrar. Täckningsgraden var upp till ca 50% av åkerarealen. Samtliga upptagna föremål återdeponerades.

På grundval av resultatet från kulturmiljöanalysen begränsades sökschaktninge med 1,2m bred planskopa om totalt 581 lpm. fördelat på 41 schakt till åkrarna inom utredningsområdet. Där indikation på fornlämning förekom förtätades schakten för att avgränsa eventuella fornlämningar. Påträffade lämningar registrerades i Kulturmiljöregistret (Fornsök). Rapportmanus sammanställdes efter fältarbetet i november, men färdigställdes inte med antikvarisk tolkning förrän svar från I4C-prover rapporterades i februari. Förhållandena för utredningen var goda och underlaget blev heltäckande för utredningens mål.

Naturgeografi, kulturmiljö & arkivsök

Utredningsområdet på totalt ca 11,2ha. har starkt varierande topografi och natur. I väster finns brukade åkrar på ett höglänt område. Hela utredningsområdet sluttar med ca 2m åt sydost. Centralt finns två dammar. Väster och söder om, samt mellan dammarna, finns stora tippmassor från anläggandet. Sydväst om västra dammen finns ett större avbanat område med begränsad växtlighet. I söder finns dels ett nygallrat skogsområde, men också tätväxt snårig skog. Även norr om den östra dammen finns ett mindre område med mycket snår (se fig. 3 och LiDAR-karta fig 6).

Jordmänen inom området är varierande med ca. 0,2 - 0,4m. matjord på grus och sand eller lera. Naturmässigt består det centrala beväxta området av rester efter gammal ängsmark med lövträd, hassel och enstaka vildapel.

Inom utredningsområdet finns en stensträng (L1976:2725) samt en fyndplats (L1977:6918) registrerad. Stensträngen är registrerad som möjlig fornlämning och saknar antikvarisk bedömning. Fyndplatsen är ungefärligt markerad (tidigare åkermark åtminstone fram till 1960-talet enligt äldre flygfotografier, se fig. 7) där man vid harvning påträffat ett ringspanne av brons. Införandet i inventeringsboken gjordes 1978, vilket innebär att fyndet måste gjorts före 1978. I övrigt har det inte kunnat spåras om fler fornyfynd gjorts inom utredningsområdet.

Närmast utredningsområdet (inom ca. 500m.) finns fåtal fornlämningar som sammantaget dock visar många rester efter en bortodlad fornlämningsmiljö. Väst och sydväst om utredningsområdet finns

stensträngar (L1975:9176, 1976:2675, 2674, 2672, 2671). Även öster om utredningsområdet finns en kort rest av en stensträng (1977:5828). Nordost om området finns ett röjningsröse (L1977:2417) samt uppgift om gårdslägen efter ödegårdarna Bosarve och Rodarve (1975:8180, ATA RAÄ dnr. 326-4368-2010). Söder och sydväst om området finns dels en överodlad skärvstenshöj registrerad (L1976:2692), och dels ett område i åkermark med sotfläckar

Fig. 4. Stensträngen L1976:2725, tidigare registrerad utan antikvarisk bedömning bedömdes som fornlämning efter besiktning. Foto åt söder. Se även fig. 3.

Inpr. ej	Blad: 5j 7a	SAKORD: lösfynd - *
Nr: 181	Grötlingbo 2	
Art: <u>Fyndplats</u>	Koordinat: x 6346.24 y 1654.70 15 m öh	
Antal: 1		
Fastighet: <u>Brunns</u>		
Namn:		
Orientering:		
Terräng: <u>Aker</u>		
Beskrivning: <u>Fyndplats för ringspänne, brons, 6 cm i diam och 5-7 mm tj. Nälen saknas. Kvadratiska ändknoppar, en saknas, med avfasade hörn. Ornera t. "kors" på avansidan.</u>		
<u>Ägare Ivar Södergren, Sandes, Grötlingbo sn.</u>		
<u>Hittades på harvtand i åker.</u>		
Tradition:		
Kommentar:		
Tidigare anteckningar:		Specialkartor:
		Fotos:

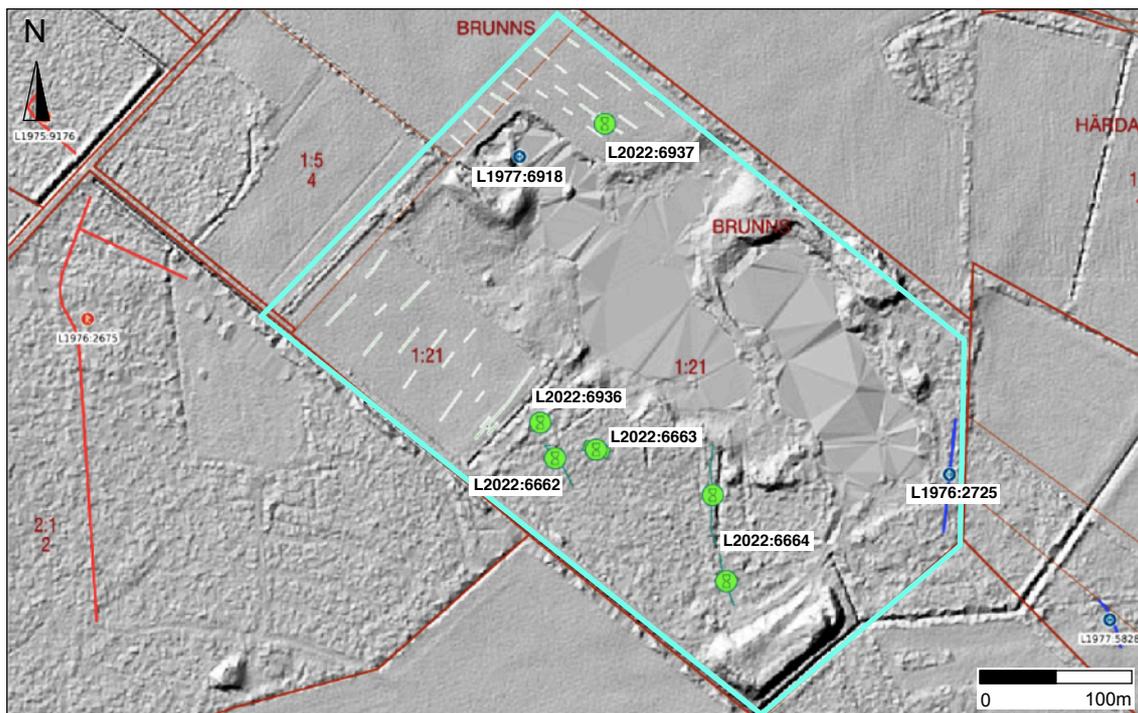

Fig. 5 (ovan). Utdrag från den gamla inventeringsboken i Fornlämningsregistret (idag Fornsök/ Kulturmiljöregistret) med skiss av lösfyndet på fyndplatsen L1977:6918.

6. (Nedan). LiDAR-karta (höjddata) med fornlämningsmiljön i rött och blått. Schakten inlagda med vita streck och nypåträffade lämningar med gröna symboler. Utredningsområdet markerat i turkost. Notera dammarna som enkla trekantiga ytor samt omfattande dumpmassor efter dammbyggnationen som markanta höjder.

indikerandes härdar (LI976:2640).

I närtid, år 2021, utförde Arendus AB en arkeologisk utredning (Lst. dnr. 431-3683-2020) ca. 800m. sydväst om utredningsområdet i samband med planerad byggnation för två fritidshus. Vid utredningen påträffades lämningar efter torpbebyggelse daterad 1600 - 1700-tal. I övrigt påträffades inget av antikvariskt intresse (Carlsson 2021).

2002, 2003 samt 2011 utfördes antikvarisk kontroll, arkeologisk undersökning samt en förundersökning ca. 900m. väster om utredningsområdet, efter fynd av skelettdelar på en förmodad avrättningsplats (historisk tid) vid vägskalet mot Eke på vägen mellan Havdhem - Grötlingbo (LI977:8793, Pettersson 2002, 2003, 2011).

Fig. 7-8. Flygfoto från 1960-talet visandes den gamla lertäkten samt åkern där lösfyndet LI977:6918 gjorts. Fyndplats markerad med blått. Nedan Skattläggningskartan från 1704 hoplagd med renoveringen från år 1752. Utredningsområdet markerat i turkost. Lägga märke till åkern med avvikande geometrier samt ett impediment mot utredningsområdets nordöstra gräns (litt. D på åkern #146).

Vid Antarve i Havdhem, ca. 800 - 900m. norr om utredningsområdet, gjordes 1962 undersökning av en delvis skadad gravanläggning, samt fynd av skelettdelar vid ett skadat gravfält (ATA dnr. 570/62, 2884/32).

Resultat

Kartanalys

Yngsta fasen i området kan enkelt studeras på äldre flygfoton och storskaliga historiska kartor med stor detaljrikedom. Den äldsta ekonomiska kartan och flygbilder från 1960-talet visar tydligt den äldre Antarve lertäckt, som fanns på platsen för dagens östra damm. Leran härifrån har framförallt använts för tegelproduktion vid Havdhems tegelbruk som var i bruk 1903 - 1970 (Söderlind 2020, s. 6, se fig. 7).

De äldsta historiska kartorna, visar att utredningsområdet på sockennivå ligger perifert på gränsen mellan Grötlingbo, Havdhem och Eke socknar. Marken som mestadels består av stora områden med ängen i utmark, har då hört till gårdarna Ronnings (Rånninges) och Brunns (Brunns) i Grötlingbo samt Petsarve och Härdarve i Eke så långt spårbart i kartorna (se fig. 8). Inom utredningsområdet redovisar Skattläggningen 1704 följande marker för gårdarna som båda var crono hemman. Brunns hade en åker inom stycket Mästerängiar. Här noteras "full med jordfasta gråsten". Bredvid finns även ett åkerlinde samt en större hage. Marken kring området betecknas som "oduglig".

Ronnings hade ett stort änge kallat Wästerenge av hårdvall, centralt tvärs genom hela utredningsområdet, samt även ett mindre stycke kallat Österängen beväxt med torn och björk. Björken antyder att marken troligen hade rikligt med vatten. Detta stycke låg ungefärligt där dagens östra damm ligger. Söder om Österänge låg ett större område som utgjorde bete kallat Manshage. Intressant inom området är en åker, (Litt. D på kartan från 1704, fig. 8) i Österängen "av ör med litet svartmylla, är något jäsigt...brukas allenast till rågsäde". Åkerns västra geometrier är starkt avvikande i landskapet och i åkern finns ett litet impediment inritat som inte brukas. Marken söder om detta område betecknas här dessutom som "oduglig".

Det är av tidigare erfarenheter vid kartstudier ofta förekommande att onaturliga formationer och impediment ofta indikerar fornlämningar med sten som ännu inte odlats bort. Oduglig mark har också ofta sällan brukats i forntid utan främst använts för begravingar och även boplatser. De ovan nämna områdena på Brunns och Ronnings marker var därför intressanta i sammanhanget.

Fältinventering och metallsökning

Fältinventeringen omfattade hela utredningsytan som inte var påverkad av vägar, dammar och tippmassor. Inventeringen utfördes systematiskt med två personer och jordsond. Den gallrade skogsterrängen hade många och djupa körskador av skogsmaskiner, men föreföll inte röjd med mycket naturlig och markfast sten kvar i marken. Vid inventeringen påträffades flertal lämningar enligt nedan (se fig. 5).

Områdena som arkivanalysen indikerat kunde innehålla fornlämningar avfärdades direkt i fält. Åkerstycket inom Brunns marker var idag brukad åker. Eventuella lämningar som funnits ovan jord var i så fall bortodlade men skulle kunna spåras genom metalldetektering eller sökschakt.

Det andra intressanta området med åkerimpedimentet inom Ronnings marker som kan indikera fornlämningar, låg ungefärligt där den östra dammens norra strand samt tippmassor finns idag. Lösfyndet av ringspannet påträffat i en åker, utgörs idag av den västra dammen. Åkern närmast norr om dammen skulle dock kunna hysa lämningar som skulle kunna påträffas genom metalldetektering eller sökschakt.

Metallsökningen gav överlag få utslag som enbart gav uttryck av modernt skräp, utkört med gödsel som hästskor, gjutjärnsbitar av lantbruksmaskiner, kättingar, spik mm. Ett enda daterbart föremål påträffades utgörandes en bältessölja i mässing, typologiskt vanligen daterad till 1800-talets andra hälft (se omslaget fig.A).

Påträffade lämningar

L2022:6662. Hägnad

Stensträng, 32m lång (NV - SO), 0,4 - 0,9m bred och ca 0 - 0,3m hög med 0,4-0,8m stora markfasta gråstenar. Enskiktad och enradig. I NV ca 4m lång avstickare åt Ö.

L2022:6663. Husgrund, förhistorisk/medeltida

Husgrund med vallformig begränsning, rektangulär, ca 8 x 17m (NV - SO). Vallarna ca 2-2,5m breda och ca 0,2-0,3m höga av jord med i ytan enstaka ca 0,2-0,9m st gråstenar. SV väggen tydligt framträdande med tvåradig mur ca 4m lång och 2m bred med ca 0,2-0,6m stora stenar. Gavlarna saknar tydlig markering.

L2022:6664. Hägnadssystem

Hägnadssystem 111m långt, bestående av 2 (N-S) stenmurar. I N 70m lång, 0,8-1,1m bred, 0,1-0,8m hög, med 0,3-0,6m stora stenar. Närmast tvåradig i 1-4 skikt. I S 35m lång, 0,6-1,2m bred, 0,3-0,6m hög, med 0,2-0,8m stora stenar. Enradig i 1-3 skikt. Murarna är kallstaplade av gråsten.

L2022:6936. Røjningröse

Røjningsröse, runt, ca 2m i diam och 0,1m högt, övertorvat, i ytan glesa ca 0,3-0,4m stora gråstenar. Stensättningslikt.

Fig. 9. Stengrundshuset L2022:6663, populärt även kallat kämpgrav. Husgrundens parallellt gående väggvallar syns i förgrunden samt i bakgrunden. Den norra (hitre) är markerad med jordsond. Husgrunden har körskador och saknar gavlar varför den är något svåravgränsad på längden. Foto åt sydväst.

Fig. 10-12. Husgrundens L2022:6663 sydvästra vägg markerad med två parallella stenrader. Foto åt sydost. Skalstocken 4m. Stensträngen L2022:6662 i anslutning till stengrundshuset fotograferat åt nordväst. Röjningsröset L2022:6936 som är något stensättningslikt, fotograferat åt nordost. Skalstocken är här 1,4m.

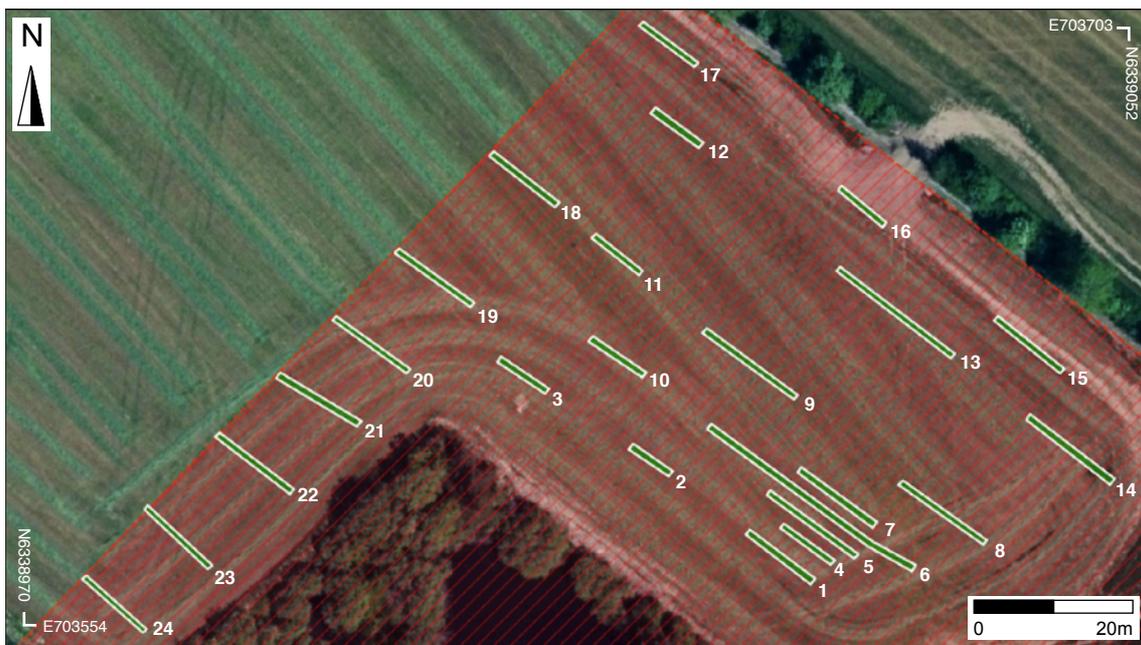

Fig. 13-14. Schaktplaner nordöstra samt sydvästra åkern inom utredningsområdet (här markerat rödstreckat). Se även fig. 3 samt bilaga med anläggningsplan och schakttabell. Se även bilaga.

Sökschaktning och L2022:6937

Vid schaktningen som följde den sterila botten under matjordslagret påträffades flera avvikelser i den naturliga botten. I den sydvästra åkerns södra kant framkom rikligt med större sten, varpå schaktet utvidgades. Ingenting indikerade fornlämnning och stenarna tolkades som naturligt inslag.

Resterande avvikelser i schakten var dränerings- samt äldre diken. Intressant var dock mycket små inslag av kol och sot utan vidare indikationer. Dessa förekom framförallt i den västra delen av den sydvästra åkern. I den norra åkerns södra del mot dammen, framkom fornlämningsindikationer. Två stycken härdar av förhistorisk karaktär samt en sotfläck. Sökschakten placerad tätt i området för att avgränsa det tydligt (se fig. 13-14, omslagets fig. B och anläggningsplan i bilaga).

Flera större jordfyllda gropar påträffades också inom schakten samt jordfyllda diken med lerinblandning. De jordfyllda större groparna tolkades preliminärt som rester efter modern röjning av större stenar i åkern. Dikena var breda, men lerinblandningen indikerar djupgrävning eller

Fig. 15. Härd, A1 i sökschakt S5. Till vänster recent störning i form av en korsande dränering. Se även omslagets fig. B och bilagan med anläggningsplan. Foto åt sydväst. Skalstocken 0,5m.

nedplöjning med maskin och tolkades preliminärt som moderna dräneringsdiken då de dessutom låg i riktning mot dammen. Inga fynd eller andra indikatorer påträffades. Anläggningarna rensades lätt, dokumenterades och kolprover togs från härdarna. Schakten återställdes efter dokumentationen. Härdarna och sotfläcken registrerades som en sammanhängande fornlämning (boplatzlämning övrig, L2022:6937, se också bilagor).

Slutsatser

Antikvariska tolkningar, slutsats & måluppfyllelse

Det tidigare inom utredningsområdet påträffade lösfyndet (L1977:6918) av ett ringspänne i bron med kvadratiska ändknoppar, avfasade hörn samt ornerat kors, hör vanligen till den yngre järnåldern och framförallt vikingatid (se fig. 5). Ofta finns dessa föremål som gravgåvor i gravar varav inga spår kunde noteras vid utredningen. Det är möjligt att föremålet hamnat på platsen av slump. Det framgår av inventeringsboken att föremålet hittades på en harvtand i åkern, vilket kan tolkas som att det teoretiskt kunnat fastna på harvtanden någon annanstans, och färdats till platsen på harven. Från Antarves marker, Havdhem, bara 200m norrut från den utpekade fyndplatsen, har många fornfynd lämnats in till Historiska museet. Exempelvis passar inv. nr. 7871 samt 4940 in i sammanhanget med gravgåveföremål från förstörda gravar (här finns ringsöljor, botten till djurhuvudformad spännbuckla, tornar till spännbucklor och bronsnålar). Alternativ tolkning är att man sedan länge odlat bort eventuella gravar på platsen för fyndet.

Den tidigare registrerade stensträngen (L1976:2725) inom utredningsområdets östra del, som saknat antikvarisk bedömning, kunde i fält bedömas som fornlämning med forntida karaktär och markfasta stenar. Det är möjligt att den var samhörig med den nypåträffade stensträngen L2022:6662, och markerade gräns för utmark. Intressant i sammanhanget är iakttagelsen i det historiska kartmaterialet strax norr om platsen, nu förstört i sammanband med lertäkten och dammbygget, som visar ett impediment i en åker som kan ha varit fornlämningar (se fig. 7-8).

Fig. 16-17. A2, härd i söschakt S6 och A3, sotfläck i söschakt S7. Foto åt sydväst båda fotografierna. Se även omslagets fig. B samt bilaga med anläggningsplan. Skalstocken 0,5m.

De nord - sydgående stenmurarna som påträffades i de södra delarna av utredningsområdet (L2022:6664), tangerar exakt ägogränserna på historiskt kartmaterial. De är väldigt raka med lång gränssträckning enligt kartmaterialet, vilket tyder på att de tillkommit under historisk tid, även om nederdelarna bitvis påminner om förhistoriska stensträngar.

Den nypåträffade husgrunden (L2022:6663) av typen stengrundshus och stensträngen (L2022:6662), hör järnåldern till och är rester efter en gård med långhus, traditionellt och brett daterat till ca. 100 - 600 e. Kr. Grunden saknar stenmaterial i båda gavlarna vilket antingen kan tolkas som skador, eller att byggnaden enbart haft trägavlar. Det är möjligt att det funnits fler hus i närheten som förstörts, vilket också antyds av moderna större röjningsrösen med sten i närheten.

Röjningsröset av förhistorisk karaktär, som påträffades strax väster om husgrunden (L2022:6936), är visserligen stensättningslik, men karaktären och storleken pekar snarare på röjnings- eller möjligen odlingsröse. Platsen är svårtolkad med mycket körskador, djupa diken och modern stenröjning.

Små sot- och kolindikationerna som påträffades vid sökschaktningen, tolkas som rester efter svedjebränning och röjning. Det förefaller dock inte finnas rester efter fossila åkrar inom åkrarna som sökschaktats, då det i så fall borde hittats åderspår eller annat indikerandes detta. Åkern där dessa påträffades mest finns dessutom enligt kartanalysen på mark som benämns som oduglig.

De enstaka härdarna som påträffades vid sökschaktningen kunde avgränsas väl med täta schakt. 14C-analys gav kalibrerade dateringar med största sannolikhet mellan 568 - 403 f. Kr. samt 655 - 539 f. Kr. (se bilaga för analyser). Då inget annat tydligt framkom i vare sig anläggnings- eller fyndväg, samt att båda härdarna hade någorlunda samstämmig datering till tiden kring bronsålderns yngsta och järnålderns äldsta del, tyder det på att verksamheten snarare varit någon form av tillfällig aktivitet än boplatser. Alternativ tolkning är att det funnits mer aktivitet söderut, men som förstörts i samband med dammbyggnationen. Det är också möjligt att en del av de fyllda groparna/dikena som påträffades i anslutning till härdarna kan vara förhistoriska anläggningar, men det inte kan avgöras utan vidare undersökningar och framförallt utvidgning av undersökningsytan.

Av analyserna ovan samt de nypåträffade fornlämningarna kan slutsatsen dras att utredningsområdet i forntid haft boplatser och aktiviteter av olika slag från yngsta bronsåldern och under hela järnåldern. Under tidig historisk tid och tidigmodern tid har området hamnat allt mer perifert i förhållande till sockencentrum och området har hamnat i utmarker, odlats upp och lämnat små rester efter ett förhistoriskt landskap. Det är vidare möjligt att de nu påträffade fornlämningarna har kopplingar till en i övrigt bortodlad fornlämningsmiljö inom närområdet.

Undersökningsplanen följdes och Länsstyrelsens mål med att utreda om fornlämningar kunde beröras och om så avgränsas uppfylldes.

Källor & uppgifter

Källor

Carlsson, D. 2021. *Arkeologisk utredning inför planerad byggnation för två fritidshus inom fastigheten Grötlingbo Sandes 1:24, Region Gotland. Lst. dnr. 431-3683-2020. Arendus Rapport 2021:3. Visby.*

Petersson, A-M. 2011. *Arkeologisk förundersökning Avrättningsplats i Grötlingbo. RAÄ 258:1. Brunns S. Grötlingbo sn. Gotland. Lst. dnr. 431-3785-04, 431-5636-06. Gotlands Museum. Visby.*

Petersson, A-M. 2003. *Arkeologisk undersökning Skelettdelar på en förmodad avrättningsplats. RAÄ 258. Brunns S. Grötlingbo sn. Gotland. Lst. dnr. 431-3212-02. Gotlands Museum. Visby.*

Petersson, A-M. 2002. *Antikvarisk kontroll. Brunns S. Grötlingbo sn. Gotland. Läns museets dnr. 965-02. Gotlands Museum. Visby.*

Söderlind, T. 2020. *Havdhemstegel. Gotlands tegelproduktion. Uppsats i kulturvård. Uppsala Universitet. Visby.*

Arkiv

Kulturmiljöregistret Fornsök, Riksantikvarieämbetet

Antikvariskt Topografiska Arkivet, Riksantikvarieämbetet

Gotlands Museums arkiv

Gotlands Museums fynddatabas

Historisk museets fynddatabas

Lantmäteristyrelsens arkiv

Lantmäterimyndighetens arkiv

Tekniska och administrativa uppgifter

C.H.A.B:s projektnr/Dnr:	2023:2 (tidigare 2022:7)
Länsstyrelsens dnr:	431-859-2022
Lämningsnr:	L1976:2725, 1977:6918, 2022:6662, 6663, 6664, 6936, 6937
Län/socken/stad/fastighet:	Gotland, Grötlingbo, Brunns 1:21
Lägsta/högsta höjd över havet:	15/21
Koordinat-/höjdsystem:	SWEREF 99 TM/RH 00
Typ av uppdrag:	Arkeologisk utredning
Ansvarig antikvarie:	Peter d'Agnan steg 1+2
Assisterande arbetspraktikant rörande fältinventeringen:	Max Gidlöf
Beställare:	Silveråkern AB
Anledning till uppdraget:	Byggnation av bevattningsdamm
Typ av lämningar:	Hägnad, röjningsröse
Datering:	Yngre bronsålder - järnålder

Skydd:	KML
Utförandetid/fältarbete:	Okt 2022- feb 2023/inventering 4 okt, schaktning och inmätning 8-9 okt
Sista revidering:	23-02-09
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs
Prov:	KP 1, S5,A1: Ua-76732, 2023-02-01
	KP 2, S6,A2: Ua-76733, 2023-02-01
Underkonsulter:	Uppsala Universitet, Tandemlaboratoriet

Bilaga

Schakttabell

Go, Grötlingbo, Brunns 1:21, Lst. Dnr. 431-859-2022			
Schakt	Beskrivning	Indikation	Kommentar
1	0,2m matjord på sand åt Ö i schaktet och brun jord åt V i schaktet.		Tydlig störning med grävgräns för dammen söderut.
2	0,25m matjord på sand och lerinslag.		
3	0,2m matjord på lera.		
4	0,25m matjord på sand.		I Ö korsas av dränering.
5	0,2m matjord på sand.	I mitten A1 härd.	Åt s 3st korsande diken eller dräneringar med lerfläckar samt 1st jordfläck, troligen recent störning.
6	0,25m matjord på sand.	A2 härd i krök åt S	Mitt på åt V 2st stora gropar med brun lerig jord, troligen efter stora stenar. I krök åt S korsande dränering med lerinslag.
7	0,25m matjord på sand.	I mitten A3 sotfläck	Korsande 0,6m brett drändike.
8	0,2m matjord på sand.		
9	0,2m matjord på lera.		
10	0,3m matjord på grusig lera.		
11	0,3m matjord på grusig lera.		
12	0,25m matjord på lera.		
13	0,4m matjord på lera åt V och 0,25m på sand åt Ö.		

Go, Grötlingbo, Brunns 1:21, Lst. Dnr. 431-859-2022

Schakt	Beskrivning	Indikation	Kommentar
14	0,25m matjord på grusig lera.		I mitten korsande dränering av ljuslera.
15	0,25m matjord på lera och fläckvis brun lerig jord.		I mitten korsande dränering av vit lera.
16	0,25m matjord på brun lera.		Stora stenar i mitten, naturligt.
17	0,3m matjord på sand.		
18	0,25m matjord på grusig lerinblandad sand.		
19	0,25m matjord på grusig sand med lerinslag och större stenar.		
20	0,3m matjord på brun lera. Inslag av större stenar.		
21	0,25m matjord på grusig brun lera.		
22	0,3m matjord på grusig lera.		
23	0,3m matjord på grusig lera.		
24	0,4m matjord på brun grusig lera.		Lerlinser i profil, påförd jord.
25	0,4m matjord på brun lera.		
26	0,25m matjord på lerig sand.		I N 1st grop med brun jord, troligen eft. större sten, kolstänk längst åt N.
27	0,2m matjord på brun lera.		Åt N vit lera i botten.
28	0,2m matjord på brun lera.		
29	0,2m matjord på vit lera i S och brun lera åt N.		I mellersta N delen kolstänk.
30	0,25m matjord på brun lera med inslag av större sten.		I mellersta N delen genomkorsas av drändike fyllt ned vit lera.
31	0,25m matjord på brun lera.		I mellersta N del genomkorsas av drändike fyllt med vit lera.
32	0,25m matjord på grusig sandig brun och vit lera.		
33	0,25m matjord på sand i S och brun lera i N.		
34	0,3m matjord på brun lera i S och 0,2m på vit lera i N.		
35	0,4m matjord på grusig och sandig brunlera.		I mitten genomkorsas av drändike fyllt med vit lera.
36	0,25m matjord på brun lera.		

Go, Grötlingbo, Brunns 1:21, Lst. Dnr. 431-859-2022

Schakt	Beskrivning	Indikation	Kommentar
37	0,25m matjord på grus och sand.		I N genomkorsas av drändike fyllt med vit lera.
38	0,2m matjord på brun lera med stora stenar.		
39	0,3m matjord på grusig brun lera.		
40	0,4m matjord på brun lera.		I S vid utvidgning större naturliga stenar.
41	0,4m matjord på brun lera. Större naturliga stenar.		

Objekttabell

Go, Grötlingbo, Brunns 1:21, Lst. Dnr. 431-859-2022

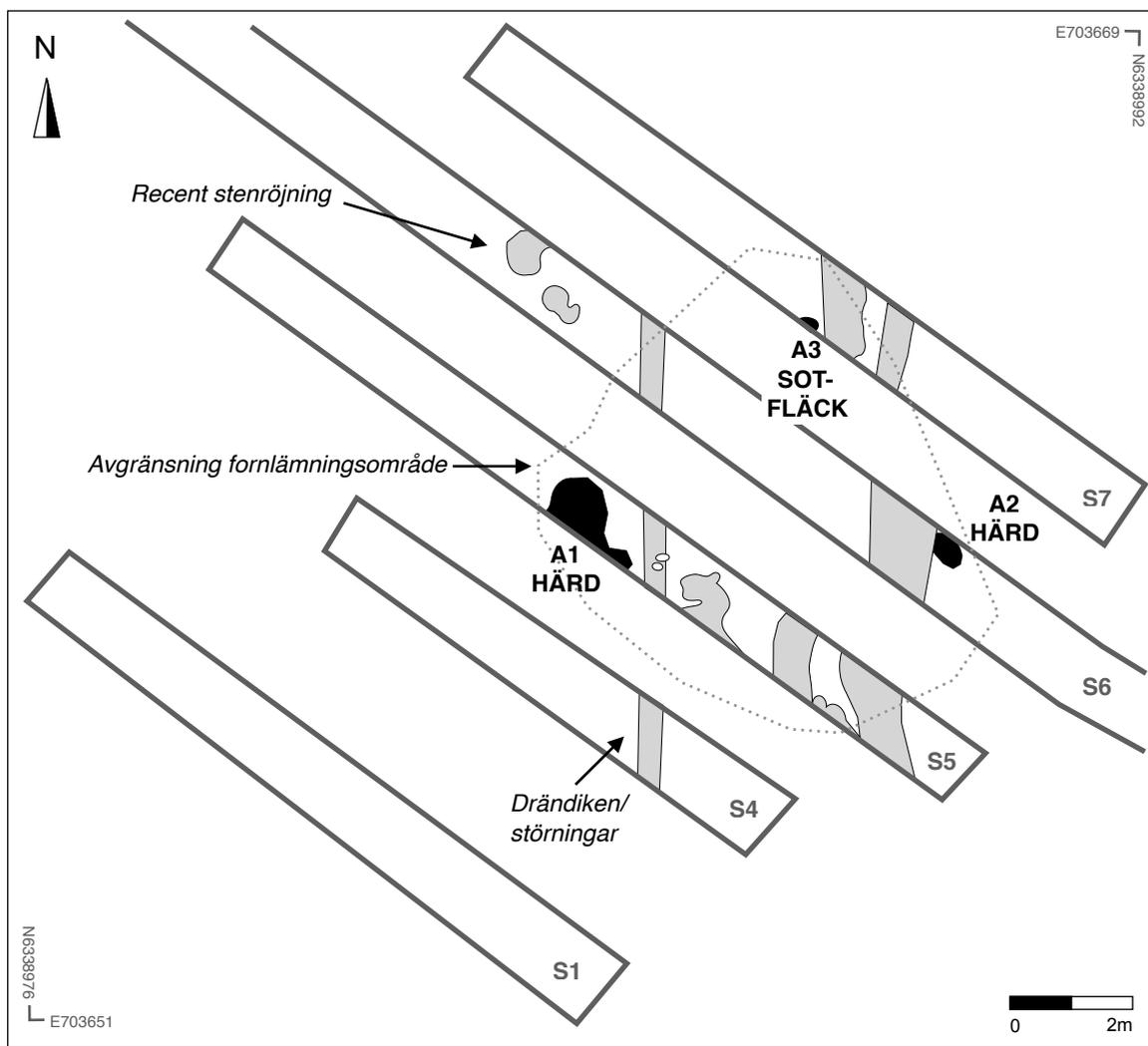
Obj.	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Koordinater
L2022: 6662	Stensträng , 32m lång (NV - SO), 0,4 - 0,9m bred och ca 0 - 0,3m hög med 0,4-0,8m stora markfasta gråstenar. Enskiktad och enradig. I NV ca 4m lång avstickare åt Ö.	Fornlämning	N6338772 E703623 N6338746 E703623
L2022: 6663	Husgrund med vallformig begränsning, rektangulär, ca 8 x 17m (NV - SO). Vallarna ca 2-2,5m breda och ca 0,2-0,3m höga av jord med i ytan enstaka ca 0,2-0,9m st gråstenar. SV väggen tydligt framträdande med tvåradig mur ca 4m lång och 2m bred med ca 0,2-0,6m stora stenar. Gavlarna saknar tydlig markering.	Fornlämning	N6338770 E703641
L2022: 6664	Hägnadssystem 111m långt, bestående av 2 (N-S) stenmurar. I N 70m lång, 0,8-1,1m bred, 0,1-0,8m hög, med 0,3-0,6m stora stenar. Närmast tvåradig i 1-4 skikt. I S 35m lång, 0,6-1,2m bred, 0,3-0,6m hög, med 0,2-0,8m stora stenar. Enradig i 1-3 skikt. Murarna är kallstaplade av gråsten.	Övrig kulturhistorisk lämning	N6338773 E703733 N6338667 E703746
L2022: 6936	Röjningsröse , runt, ca 2m i diam och 0,1m högt, övertorvat, i ytan glesa ca 0,3-0,4m stora gråstenar. Stensättningslikt.	Övrig kulturhistorisk lämning	N6338787 E703620
L2022: 6937	Boplatslämningar , ca 7m stort område med två härdar samt en sotfläck. Sotfläcken ca. 0,3m i diam med kolinslag. Härdarna ca 0,65-1m stora med skörbränd sten.	Fornlämning	N6338985 E703663

Anläggningstabell

Go, Grötlingbo, Brunns 1:21, Lst. Dnr. 431-859-2022

Anl.	Beskrivning	Schakt	Kommentar/prov
1	Härd, oregelbunden, ca. 1.0m. på bredaste ytan. I ytan skörbrända stenar ca. samt enstaka mindre kolbitar.	S5	Osäker form då endast en del framkom i sökschakt. KP1
2	Härd, rund, ca. 0,65m. i diam. I ytan skörbrända stenar ca. samt enstaka mindre kolbitar.	S6	KP2
3	Sotfläck, rund, ca. 0,3m. i diam.	S7	Osäker form då endast en del framkom i sökschakt.

Anläggningplan L2022:6937, A1-A3

14C-datering

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2023-02-01

Peter d'Agnan
CHAB Arkeologi & Byggnadsvård AB
Storgatan 33
623 50 HEMSE

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från L2022:6937, Go. Grötlingbo, Gotland. (p 4833)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ¹⁴C-innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-76732	S5, A1, KP 1. 431-859-22	-26,0	2 428 ± 30
Ua-76733	S6, A2, KP 2. 431-859-22	-23,5	2 511 ± 34

Med vänliga hälsningar

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

1/3

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

